

ZOSTANÚ PO NÁS STOPY?

Spisovateľ, novinár a pedagóg
Michal Hrivnák 80-ročný

- *Pán kolega, Mišo náš, máš osemdesiatku. Ako znášaš toto „bremeno“?*

- Nič zvláštne, ľahivé nepociťujem. Žijem tak ako doteraz, robím zhruba to, čo som robil, povedzme, pred 25 rokmi, keď som bol ešte aktívny. Občas píšem, zúčastňujem sa na našom národnostnom verejnom živote a stále mám pocit, že nemôžem vysedať so založenými rukami. Ustavične mi vrta hlavou, čo by som ešte mohol spraviť. Nehovoriac o tom, že mi pribudli ďalšie povinnosti: udržiavam záhradu, kosím trávu, pestujem zeleninu, opatrujem ovocné stromy, kvasím rmut na „páleno“. No a viac čítam – doháňam, čo som toho času premeškal. Mám rodinu, dcéru, vnučku. Ubúdaním času si čoraz viac uvedomujem: žiť, pracovať pre nich je pre mňa nadovšetko. Asi vďaka týmto okolnostiam nepociťujem plynutie rokov, nemám na to čas. Pritom ani môj fyzický a mentálny stav mi, aspoň zatiaľ, našťastie, nepripomína tých 80 rokov. Avšak fakty sú fakty, uznám, roky nemožno poprieť, po toľkých desaťročiach je oprávnené aspoň na chvíľku sa pozastaviť, nazrieť do zrkadla vlastných „dejín“. Pritom sa to oplatí robiť iba úprimne, bez sebaklamu, bez zaujatosti voči sebe a iným, inak by to mohlo spôsobiť vnútorné napätie.

- *Spočiatku si pôsobil ako učiteľ, potom si pracoval vo Zväze Slovákov v Maďarsku, no a najmä v Ľudových novinách, kde si bol istý čas zástupcom šéfredaktora. Krátku dobu si bol povereným šéfredaktorom Budapeštianskeho Slováka, ktorý si sám založil. Publikoval si aj v maďarskej tlačí, ba i na Slovensku, angažoval si sa ako organizátor nášho literárneho života. Bol si dlhodobý predseda nášho*

spolku spisovateľov, ako prvý si objavoval našich výtvarníkov a zapájal si ich do krvného obehu nášho kultúrneho života. Organizoval si výstavy aj vedecké konferencie, redigoval knihy, vyšlo ti niekoľko vlastných. Bol si členom poslaneckého zboru slovenskej samosprávy hlavného mesta a dlhé roky zastávaš post predsedu Slovenskej samosprávy XII. obvodu Budapešti. Ktoré momenty svojho rušného života pokladáš za rozhodujúce?

- Asi myslíš na také, ktoré ovplyvnili alebo mohli ovplyvniť môj životný osud. Nemám dôvod nič zastierať (i keď netvrdím, že som bol vždy božím neviniatkom), ani to, že sa občas vytvorili okolo mojej osoby aj kritické situácie. Uvediem jediný prípad, ktorý pokladám za najpríznačnejší - a koľko podobných sa naskytlo počas života...! Avšak ešte predtým musím spomenúť samý začiatok, rodný dom, svoje detstvo, mladosť. Vyrastal som v početnej rodine, mama nás vychovávala sama a veľmi skoro sme sa naučili, že „bez práce nie sú koláče“. Týmto porekadlom sme sa zároveň už aj vrátili k sľúbenému typickému prípadu mojich „životných dobrodružstiev“. Možno nie celkom vedome, ale určite v znamení ľudovej filozofie o koláčoch som začal svoju učiteľskú prax v Novom Meste pod Šiatrom a ňou sa prakticky riadim dodnes. Našťastie, riaditeľka školy, moja

prvá nadriadená Margita Szilassyová i viacero kolegov, medzi nimi Rezső Petik, boli podobného „vierovyznania“, čoskoro sme sa navzájom našli, pomáhali sme si, boli sme kolegovia v tom najušľachtilejšom zmysle slova. Naša škola sa stala centrom slovenčinárov celej Boršodskej župy, robili sme výskumy za účelom zintenzívniť výučbu slovenčiny. Svoje skúsenosti sme zverejňovali (i reportáže o živote školy) v Ľudových novinách, získali sme vzácne ceny na odborných súťažiach. Všimli si nás a počítali s nami aj „vrchnosti“. Boli to sľubné začiatky... Neskôr, po zmene vedenia školy - práve keď uviedli do praxe systém o diferencovanom hodnotení výkonu učiteľov - pri „rozdeľovaní koláčov“ tým najaktívnejším

ma zo subjektívnych dôvodov zaradili medzi posledných. Podnietilo ma to k úvahám o novom spôsobe odmeňovania. Napísal som svoj prvý skromný odborný polemický článok, toho času snáď na najaktuálnejšiu tému maďarského školstva vôbec, poukazujúc na možné riziká vyplývajúce zo subjektívneho prístupu v hodnotení práce učiteľov. Zhodou okolností práve v tomto období som dostal ponuku stať sa referentom vo Zväze Slovákov v Maďarsku, ktorú som po dlhom váhaní prijal... V uvedenom článku, ktorý medzitým vyšiel v časopise Köznevelés, som

polemizoval v teoreticko-odbornej rovine, bez uvádzania akýchkoľvek konkrétnych údajov a najmä osobných súvislostí. Predsa sa našla traťná hus, ktorá zagágala. Jej zúfalý hlas otriasol „pešťbudínskymi hradbami“. Na Národnostné oddelenie ministerstva školstva prikvitla z môjho bývalého pôsobiska mestská deputácia na čele s vedúcim oddelenia školstva kvôli vyrovnaniu si účtov s autorom uvedeného článku. Obvinili ma, že prismoľo a neoprávnene ubližujem a nadovšetko vraj sa pokúšam zbabelo zutekať pred zodpovednosťou. Trošku nadsadene a skreslene: situácia bola hamletovská, teda „Byť, či nebyť?“. Zdalo sa mi, že môj osud je spečatený. Písali sme rok 1971 (síce také čosi by sa mohlo stať trebárs aj dnes)! No scéna na ministerstve sa nečakane zmenila. Po trpezlivom vypočutí všetkých hostí do debaty zasiahol vedúci Národnostného oddelenia László Kővágó (zaslúži si spomenúť jeho meno): na riešenie sporu sa ponúka jediný spôsob, treba pokračovať v polemike na stranách Köznevelés, povedal. – Bez problémov, sú si vedomí svojich povinností, bez ich odplaty z toho nevyviaznem, uisťovali ma moji protivníci, – mal by som si uvedomiť aj ja svoje podlžnosti, zdôrazňovali. No aj keď som ich neposlúchol (zostal som na novom pracovisku), „odplaty“, odvetného článku sme sa nedočkali. Ale kto chce biť, palicu si nájde a páchatelovi (i jeho zástancom) po určitom čase dali vedieť: v regióne ich „panstva“ jeho osoba je nežiaduca. Po týchto dramatických udalostiach sa tentoraz

vydala na cestu do Boršodu vyšetriť počinania páchatela delegácia ministerstva školstva a Zväzu. Jej člen, generálny tajomník DZSM Ján Šuch (česť jeho pamiatke!), po rokovaní s domácimi o osude dotknutého sumarizoval: vyšetrovacia komisia ich rozhodnutie rešpektuje, zároveň však prosí brať na vedomie, že napriek všetkým „hriechom“ obvineného v Budapešti ho potrebujú... Tak teda novomestská aféra sa skončila z môjho pohľadu relatívne dobre. Avšak jej dozvuky ma potom ešte dlho sprevádžali... (Sú ľudia, ktorí z úbohého stavu ponížených dokážu ťažiť, kalieť mútne vody ešte viac, dobre sa im z toho žije.)

– *Ak môžem byť aj ja trochu osobný: neskoršie, v pohnutých rokoch transformácie spoločnosti, sme bojovali spolu, zažili sme čo-to aj ako kolegovia... Ako sa pamätáš na túto epizódu svojho života?*

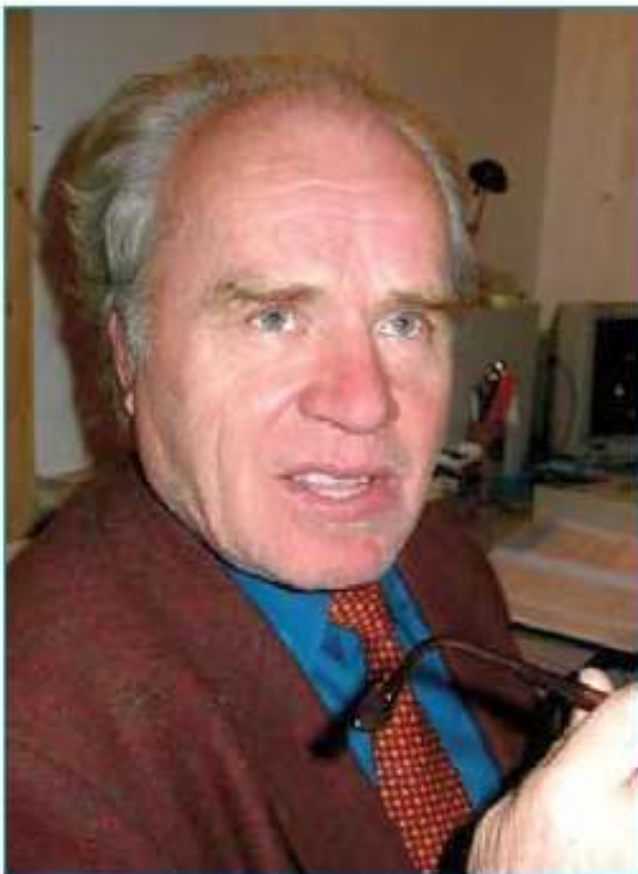
– Spomínam si na to v dobrom. Z druhej strany určité skúsenosti z tohto obdobia mi pripomínajú peripetie z oných kritických čias. Obidvaja sme sa uchádzali o post šéfredaktora. Šťastie poslúžilo tebe, vyzeralo to tak, že z dôvodu vykonštruovaných ohováračiek (údajné rozlievanie pálenky po koberci „noblesných“ miestností, potľapkávanie po pleci vysokopostavených a pod.) nemôžem zastávať žiadnu vedúcu funkciu v redakcii. A predsa!... Napriek všetkému i vekovému rozdielu medzi nami (25 rokov), na základe rešpektovania a uznávania úspechov jeden druhého sa nám spolu dobre pracovalo. I keď pripúšťam, dopustili sme sa aj chýb, som presvedčený, že náš týždenník

ani predtým, ani potom nepresahoval tú úroveň, ktorú nadobudol v tomto krátkom období. Báza našich dopisovateľov i žánrová paleta novín sa rozširovali, vzrástol aj počet čitateľov. V rámci spolupráce s rumunskými i vojvodinskými Slovákami sme obnovili časopis Dolnozemský Slovák (i keď to teraz občas vyzerá, ako by sme s ním nemali nič spoločného, ono semeno sa nám podarilo rozosiať široko-dáľeko, aj za hranice). Toto obdobie bolo snáď doteraz najplodnejšie i najúspešnejšie aj po stránke nášho organizovaného literárneho života. Vybudovali sme jeho základy, čo nám umožnilo neskôršie získať sponzora, vďaka nemu založiť literárnu cenu, ktorú sme prvý a posledný krát udelili pri príležitosti osláv 20. výročia vydania zborníka Výhonky. Práve v tom čase spustili na nás spršku oso-

čovania, ohováračskú tlačovú kampaň. Malo to odozvu (s „adekvátnymi“ následkami) aj na Slovensku, aj inde... Nuž, predovšetkým tento stav viedol k rozpadu nášho literárneho spolku. Stratili sme z vlastnej viny toho času najaktívnejšiu a najslovenskejšiu občiansku organizáciu. Keby sa toto nebolo stalo, naše národnostné (aj literárne) poličko – ako to povedal jeden náš kolega – by teraz asi vyzeralo trošičku inak.

– Na mnohé skutočné či zdanlivé krivdy sa časom zabúda. Dôležitejšie je, či vôbec zostanú po nás nejaké stopy?

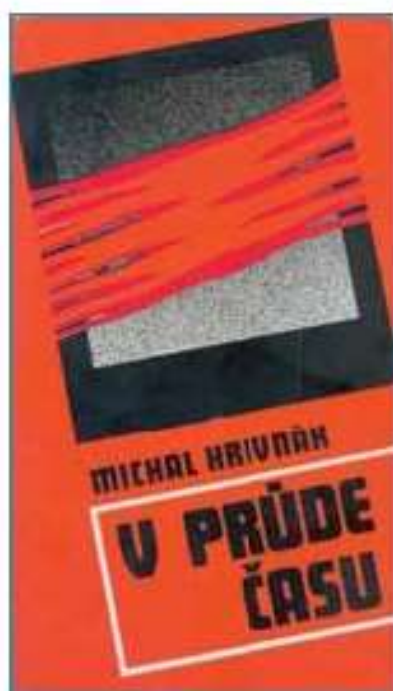
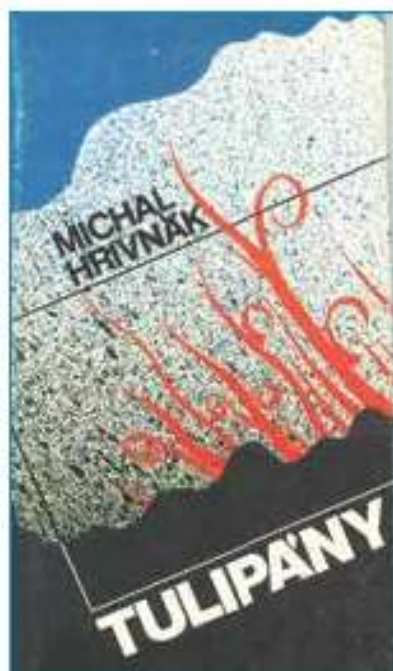
– Niečo určite zostane, i keď nemyslím na nič svetodejné. Ale akési stopy predsa len môžu po nás zostať. Trošku nadsadene: dejiny (vrátane svetových, národných i menších národnostných) spoločenstiev – to nie je iba popis vojen, „hrdinských činov“ významných dejateľov, ale v konečnom dôsledku sú v nich utajené aj menej dôležité, zdanlivo nepatrné diania, ktoré však nejakým spôsobom ovplyvnili okolité prostredie. V tomto ohľade je určitá paralela medzi formovaním sa histórie, povedzme, daného širšieho regiónu a vodným systémom našej planéty vôbec. Obe skutočnosti ako také sa vytvárajú – i keď zrejme v úplne inej rovine – podobne. Začnime vodným systémom. Na samom začiatku sú iba pramene či studničky, ktoré vyvierajú, povedzme, v hĺbinách zátiaší, vymývajú si korýtko, skryté v húštinách. Tieto sa potom zjednocujú, vytvárajú rieky, toky, až sa všetky vody scelia v ďalekom mori. V oceáne je potom všetko, aj plytká vodička z tej najmenej

studničky. Nuž podobne sa formujú (povedané veľmi zjednodušene) aj spoločenské procesy: na začiatku sú (skrytí - neznámi) jednotlivci, pôsobia na svoje prostredie, z ktorého sa potom vyčlenia dejatelia, títo vstúpia do „toku“ spoločenských diania už obohatení (aj) skúsenosťami svojich „predkov“; ovplyvňujú, prípadne určujú spoločenské procesy, ktoré v konečnom dôsledku vyústia do veľkého mora nazývaného dejiny. V tomto zmysle každý z nás, kto nejakým spôsobom ovplyvní svoje prostredie, je viac-menej dejotvorným činiteľom. Nazdávam sa, že napríklad všetko to, čo sa podniklo v prospech odštartovania, odkrývania minulosti budapeštianskych Slovákov, vrátane problematiky Ondreja L. Áchima, možno považovať (štýlovo povedané) za kvapôčku v mori nazvanom dejiny Slovákov. Alebo pokiaľ si v budúcnosti ktokoľvek bude chcieť vytvoriť reálny a ucelený obraz o pomeroch v kruhu Slovákov v Maďarsku počas spoločenských zmien, nebude môcť obísť písomnosti na túto tému.

- *Svojimi nápadmi i aktivitami nepochybne obohacuješ spoločenský život na-*

šej slovenskej pospolitosti. Aký je to pocit vidieť, že plody tvojej práce sa často pokúšajú zužitkovať iní?

- Aký môže mať pocit roľník, ktorý obrába pôdu, orie, seje a úrodu potom zožne iný! Skutočne to naše literárne (a vôbec národnostné) poličko sa mi občas javí skôr ako zem nikoho, kde divosi parcelujú jeho „statky“ na základe zákona džungle - kto môže, chváce. Sú, ktorí začiatky čohokoľvek určia na tú dobu, keď sa ich veličenstvo objavilo na scéne a v tomto spôsobe nazerania na veci im nevadí ani to, že na poli, na ktoré práve stúpili, ovocie už dozrieva. Namýšľajú si, že čomu oni nedajú svoje požehnanie, to ani neexistuje! Inokedy rozparcelujú jednoducho z pozície moci, deklaráciami. Už ani nehovoriac o takých prípadoch, keď takpovediac dôstojné osobnosti pred verejnosťou súťažia o prvenstvo,

nechajúc bokom fakty, dokumenty, ktoré svedčia o inom... Nuž čo sa dá robiť proti „presile“... Treba len veriť, že pravda skôr-neskôr víťazí, vždy sa nájdu takí, ktorí si ju zastanú, alebo spoločník, ktorý v ťažkých chvíľach pomôže... Hovorím to z vlastných skúseností.

- Na základe tvojich slov sa domnievam, že asi ani po osemdesiatke nebudeš vysedávať so založenými rukami.

- Kým mi sily stačia, mám na to možnosť a kým ma strpia, určite nie. Ale čo si počnem zajtra, to teraz neviem. Určite viem iba to, že by som ešte mal čo povedať... No a mám na stole hromadu svojich spisov, chcel by som ich vydať, je v nich kus našej histórie. Ich odborné posúdenie nie je mojou úlohou, ručím však za to, že v každom jedinom prípade - nevyklúčujúc možnosť omylu - som sa snažil o čo najúplnejšiu objektivitu.

Už aj preto, lebo jedine toto garantuje môj vnútorný pokoj, to je najdôležitejšie, všetko ostatné ma nezaujíma.

- Ak by si mohol začať odznova, čo by si robil inak?

- Nebolo by toho veľa. Skôr to, čo som robil doteraz, by som sa snažil robiť lepšie. No a čo najviac by som sa vyhýbal príživníkom, karieristom a mocipánom.

- Aj v mene našich čitateľov ti blahoželám k jubileu a ďakujem za rozhovor!

Imrich Fuhl

Foto: autor

KTO JE MICHAL HRIVNÁK

Spisovateľ, pedagóg, verejný činiteľ a novinár, organizátor, desaťročia kľúčová postava kultúrneho života budapeštianskych Slovákov.

Takto stručne a stroho informatívne charakterizuje ľudský, profesijný a krajanový záber komlóšskeho rodáka (M. Hrivnák sa narodil 2. októbra 1936 v Slovenskom Komlóši, doposiaľ v jednom zo životne určujúcich centier dolnozemskej Slovákov v Maďarsku) József Demmel na obale publikácie Áchim a Slováci, kým v ďalšej časti životopisného príbehu M. Hrivnáka „o najhlavnejšom“ rozvetvuje dosah i význam jeho novinárskych aktivít, spisovateľských ambícií a nesporne hmatateľných vkladov v podpore a povzbudzovaní jazykovej, kultúrnej a duchovnej odolnosti a životaschopnosti slovenskej národnostnej menšiny v Maďarsku.

A tak aj preto sa z črty J. Demmela o Michalovi Hrivnákovi dozvedáme, že patrí medzi tvorcov a organizátorov základov literárneho života Slovákov v Maďarsku: v roku 1978 bol redaktorom prvej literárnej antológie *Výhonky*, zostavenej z pôvodnej tvorby domácich slovenských autorov, zakladajúcim členom a dlhoročným predsedom Združenia slovenských spisovateľov a umelcov v Maďarsku. Predstavil sa v antológiách *Výhonky a Pramene* (1981), neskôr sa prihlásil samostatnými zbierkami *V prúde času* (1981), *Tulipány* (1986) a *Nadišiel čas* (1988). Jeho dvojjazyčný zväzok *László Sziklay: Skutočnosť a legenda* z roku 2000 obsahuje literárne spracované osobné spomienky.

Bol iniciátorom, organizátorom a praktickým realizátorom medzinárodnej konferencie Kultúrne dedičstvo budapeštianskych Slovákov (1997), ktorú možno v mnohých ohľadoch považovať za medzník. Ciele sformulované na tejto konferencii sú aj odvtedy určujúcim programom kultúrneho života tunajšej Slovače. Ako predseda Kultúrneho výboru Slovenskej samosprávy Budapešti bol zakladateľom a krátku dobu povereným šéfredaktorom časopisu *Budapeštiansky Slovák*.

Ako člen, neskôr predseda Slovenskej národnostnej samosprávy XII. obvodu Budapešti sa zapojil do aktivít súvisiacich s výskumom Ondreja L. Áchima. Bol redaktorom zborníka *Áchim L. András az ido mérlegén - Ondrej Áchim L. na vážkach času* (Budapest 2003), neskôr sa stal jedným z hlavných organizátorov osláv centenária úmrtia čabianskeho agrárneho politika. A práve Michal Hrivnák, ako v závere píše J. Demmel, bol aj iniciátorom objasnenia pochybností v súvislosti s národnostnou príslušnosťou Áchima, dôsledným zástancom a propagátorom myšlienky neodkladnosti tejto práce.